

ÜSKÜPLÜ İSHAK ÇELEBİ VE SELİMNÂMESİ

İsmet Parmaksızoğlu

On altıncı asır bařında Türk edebiyatında ařıkane Ői'rleri, harabati yařayıřı ve nüktelemi ile bűyűk bir Őöhret yapan İřhak Çelebi Ői'r vadisinde kazanmıř olduđu Őöhret kadar Yavuz Sultan Selim'in cűlűsu hakkında kaleme almıř olduđu *Selimnâme*'si ile Türk nesrinde ve tarihçiliđinde de műhim bir yer iřgal etmektedir. Bi'l-hassa *Selimnâme*'nin bi'l-ahire *Tâc űt-tevarih* için bir kaynak mahiyetini arz etmesi o'nun kıymetini bir kat daha arttırmaktadır. Bu makalemizde İřhak Çelebi'nin hayatı ile *Selimnâme*'nin, *Tâc űt-tevarih* için ne mertebede bir kaynak olduđunu tesbit etmiye çalıřacađız.

869 (1464/1465) tarihinde Üskűp'te dođan¹ İřhak Çelebi Üskűp'te kılıç yapmakta kazanmıř olduđu Őöhretten dolayı Kılıççı İbrahim ismiyle maruf bir zatin ođludur.

Edirne'de Ŭç Őerefeli medresesinde Mevlâna Kara Bâlî'den² daha sonraları Reis űl-kűttab olan Haydar Çelebi ve Kadı Amruyî ile beraber műlâzim olan İřhak Çelebi tedris sahasına intisab ederek evvelâ Edirne'de İbrahim Pařa medresesine ve kısa bir zaman sonra Serez medresesi műderrisliđine tâyin edildi. Bu esnada ders Őeriki olan Amruyî Serfiçe kadısı olmuřtu mekteb arkadařına yazmıř olduđu bir mektupta kadılıđın temin ettiđi re-

¹ Hasan Çelebi, *Tezkire*, 65 b, Ařir Efendi kűtűphanesi, No. 624, İřhak Çelebi'nin kırk yařına vâsil olduđu tarihte o tarihe kadar kendisini koyup bıraktıđı harabatî hayattan ve her tűrlű menhiyattan tűvbe ve istiđfar ederek vazgeçtiđini ve bu hâdiseye *بیت الله* terkibi ile tarih dűřűrdűđűnű zikretmektedir. Bu terki-be nazaran İřhak Çelebi 909 tarihinde kırk yařına girmiř olmakla 869 tarihinde tevellűd etmiř olmalıdır. Yalnız burada Hasan Çelebi'nin bu tarih terki-bini 939 olarak hesap ettiđini ve Riyazî'nin *Tezkire*, 22a, Lâlâ İsmail kűtűphanesi, No. 314, bu tarih hesabının yanlıř olduđunu iřaret ettiđini zikretmek lâzımdır.

² Hasan Çelebi, *agn. esr.*, gűst. yer.

fah ve sa'adeti anlatarak İshak Çelebi'yi dahi tarik-i kazaya geçmek hususunda teşvik etmek istedi ise de İshak Çelebi:

Tâlib-i medrese cem'iyet-i yârân eyler
Dört günü haftada bir bey gibi divan eyler
Da'vi faslında efendi ki olur kadiler
Doğruyu şöyle koyup eğriye bühtan eyler

mısra'lariyle cevap vererek mensub bulunduğu tedris hayatının arzularına uygun ve kadılığın meşreb ve zevkine muvafık olmadığını işaret ederek red etmişti³.

İshak Çelebi Serez'den sonra memleketi olan Üsküb'e müderris olarak gitti. Bu esnada Yavuz Sultan Selim Mısır fethi münasebetiyle Suriye'de bulunuyordu sefer meşakkatlerinden hasıl olan yorgunluğunu gidermek maksadı ile İstanbul'dan söz ve sohbeti münasib bir iki şahsın müsaheb olarak yanına gönderilmesini istedi. Bu emir üzerine Galata kadısı Bursalı Nihali Ca'fer Çelebi⁴ Üsküb müderrisi İshak Çelebi ve Mihaliç kadısı Kadı Bozan intihab edilerek Suriye'ye gönderildi.

Sultan Selim'e müsaheb olarak seçilen bu üç şahıs devirlerinde nükteleri hal ve hareketleri ile büyük bir şöhrat yapmış olduklarından bunların Osmanlı ordugâhına gidişleri uzun zaman tekrar edilen fıkra ve hikâyelere sebep olacak derecede bir âlem olmuş ve yol boyunca etmedikleri alay, şaka ve eğlence kalmamıştı. Bu sebeble bu seyahatin hatırası

Kimi kaatır virüb kimi çâdır
Düzdiler koşıldardı İshak'ı

beytine aksetmişti.

Yeni müsahebler hizmetine koştukları hükümdarın dehâsının sihrine kapılarak resmi kisvelerini çıkarmışlar ve asker tarzında silâhlar kuşanarak zâhirde böyle bir kahraman-ı cihan olan padişaha yakışır müsahebler haline girmişlerdi. Bu kılık ve kıyafette Osmanlı ordugâhına gelirlerken ordugâh civarında avdan dönmekte olan Sultan Selim'e tesadüf ettiler; hükümdar el öptürmek üzere müsaheblerine müsa'ade edince, üçü de sarayın merasim ve teşrifatından bi-haber ve bi'l-hassa padişahın huzuruna silâhı ola-

³ Aşık Çelebi, *Tezkire*, 65 s, Ali Emiri kütüphanesi, No. 717.

⁴ Nihali hakkında bk. M. Fuad Köprülü, *Nihali*, Yeni mecmua, s. 62.

rak çıkmanın ne kadar ağır bir kusur olduğunun farkında olmayarak büyük bir tehalükle huzura girdiler. Padişah bunların böyle terbiye harici olan hareketlerini acemilikleri sebebiyle hoş gördü ise de bir müddet sonra ordugâhta tekrar yanına çağırıp her biriyle ayrı ayrı görüşünce hiç birinin tab'-ı hümayununa muvafık şahıslar olmadıklarını anlıyarak ve her birine dönüş harcaharlarını verdirerek eski vazifelerine dönmelerini emr etti⁵.

Gerek Kadı-bozan gerek İshak Çelebi ve bi'l-hassa Nihali'nin zekâ ve nüktedanlığı herkesçe kabul edildiği halde şi'rden ve nükteden büyük bir zevk alan Sultan Selim'e kendilerini beğendirememeleri sebebinin bazı kaynaklar müsaheb Halim Çelebi'nin rekabet hissi ile Padişahı tanımayan ve saray edeb ve terbiyesini bilmiyen bu adamlara karşı hükümdarı yanlış tanıtmak ve kötü tarif etmek neticesinde İshak Çelebi ve Nihali'nin huzurda hükümdarın zevk ve meşrebi hilâfına idare-i kelâm etmelerinden neş'et ettiğini kayd ederler⁶. Nitekim Kadı Bozan'ın şu

Bizüm nekbetlerin çekdiğümüz bu denlü âfâkun
Sorarsan aslını heb su'-i ahlâkidür İshak'un

beyti ile İshak Çelebi'nin ve belki de Halim'e aldanarak yaptığı hareket ve sarf ettiği yersiz sözler padişahın huzurundan ayrılmalarına sebep olmuştur⁷. Müsaheb-i padişahı olmak arzusu bu şekilde neticesiz kalınca İshak Çelebi:

Deli gönlüm bana uy gel gidelim Rum-ilin'e
Kadrimiz ola ki fi'l-cümle birazcık biline

diyerek⁸ ve biraz muğber olarak eski vazifesi olan Üsküb müderrisliğine döndü. Fakat gün geçtikçe kimseden korkmaz ve hiç bir şeyden çekinmez dilediği gibi harabatı bir tarzda yaşamağa başladı. Böyle olmakla beraber ilim ve bi'l-hassa şi'rde ki şöhrati bütün memleketi sarıyordu. İshak Çelebi'nin en canlı en şuh devirleri Bursa'da Kaplıca müderrisliğine tayini ile başlar. Yaradılış itibariyle homoseksüel olan İshak Çelebi Bursa'da harabat ehlinin ikamet etmekte olduğu Tahta-kale ve At-pazarı gibi semt-

⁵ Aşık Çelebi, *agn. esr.*, 62 b.

⁶ Hasan Çelebi, *agn. esr.*, 68 b.

⁷ Aşık Çelebi, *agn. esr.*, 199 b.

⁸ İshak Çelebi, *Divân*, 85b, Kadı-zâde Mehmed Efendi kütüphanesi, No. 386.

lerde o kadar meşhur olmuştu ki şi'r ve gazelleri bütün meyhaneye ve safa yerlerinde dillerde dolaşıyordu. Yaşadığı hayat tarzı hâiz olduğu ilmî rütbenin vekar ve şerefine ağır gelmekle beraber kendini bu tarz hayattan çekemiyordu bu sebeble bir müddet için İznik'teki Orhaniye medresesine nakledilmiş ise de ilmî kabiliyeti o'nun memleketin mühim merkezlerindeki büyük medreselere geçmesini icab ettiriyordu. Bundan dolayı hususî hayatı nazar-ı itibara alınmadan 933 (1526/1527) tarihinde Edirne'deki Dâr ül-hadis'e tâyin edildi. İshak Çelebi bu tâyinin hissiyatı üzerindeki tesirini her zamanki açık ifadesiyle söylemiş olduğu tarih beyti vasıtasıyla işaret etmiştir.

علم و اهل تفسیر روشن فقیه افق
الله نه مستحقدر دارالحدیثه اسحاق⁹

933

Onun Edirnedeki hayatı Bursa'dakinden bir kat daha serazad, daha pür zevk ve harabatî idi. Haftanın muayyen günlerindeki derslerine çok kere yaya ve bazen de atı önünde kendisi arkada fakat yine yaya olarak giderdi. Yolda tesadüf ettiği zevkine münasib bir güzelin peşine düşer ve

Гүнүн доғду ситären ҫар олуп ҫар еyledi ikbâl
Ne lâzım kiyl-ü kaal-ü mebbas-i mâzi vü istikbal

diyerek artık dersi de medreseyi de unuttur yeni sevgilisinin arkasında akşamlara kadar koşardı. Ekscriya yaşadığı devrin terbiye ve görgüsü hilâfına başına bir şey giymeden başı açık olarak dolaşır ve bazende mevlevî külâhı ile gezerdi. Önünde atı ve arkada İshak Çelebi'nin «şevk dedeciğim şevk dedeciğim» diyerek dershaneye doğru gitmesi ve çok kerre kendi gazellerini okuyarak yollarda semâ etmesi o'nun rindane hayatının değişmez manzaralarındandı. Bazen

Derd-mend İshak kaani zühd-ü perhizün senün
Hamd-ü-lillâh gördi ki âşüfte vü şeyda seni

tarzında yaptıklarına nâdim olduğu da görülmektedir. İshak Çelebi'nin gerek Bursa'da gerek Edirne'de bulunduğu esnada vuku'

⁹ Âlim ve ehl-i tefsir rüşen fakih-i âfak.
Allah ne müstehakdır Dâr ül-hadis'e İshak.

bulan âşıkane maceralarını müşahhas olarak *divan*'ın da görmek mümkündür¹⁰.

İstanbul'daki Sahn-i semân medrese'leri için bir müderris tâyin edilmek üzere 935 (1528/1529) tarihinde Ayasofya camii'nde Rum-ili kazaskeri Muhyiddin ve Anadolu kazaskeri Kadiri Efendi'lerin mümeyyizlikleri altında açılan imtihana İshak Çelebi'de İsrail-zade ve Çivi-zade ile birlikte iştirâk etti. İmtihanda *Tavzih ve Telvih*'den ikinci rûkûn olan «*ta'n-ı râvî*» bahsinden bir sual *Hidâye*'den «*br-ı râbû*»dan bir sual ve *Mevâkif*'ten «*maksad-ı sâlis*» olan «*el-itimad*» bahsinden bir sual olmak üzere üç sual verilerek bunlara cevaben birer risale yazmaları istenildi. Her üç tâlibde evvelâ gösterilecek sualler üzerine birer risale yazdılar¹¹ sonra her tâlib diğer risaleleri okuyarak tenkid ettiler ve nihayet mümeyyizlerin huzurunda kendi tezlerini müdafa'a ve münakaşa ettiler İsrail-zade usul hakkında çok uzun mübahaseye giriştiğinden ve buna mukabil İshak Çelebi daha sessiz davranmış olduğundan Çivi-zade rakiblerini geçmişti¹² diğer bir rivayete göre mümeyyizler tâlibler arasında bir tefrik yapamadıklarından vaziyeti Kaunî Süleyman'a arz ettiler bunun üzerine hükümdar Sahn medresesine hiç birini tâyin etmiyerek her üçünü de eski vazifelerine gönderdi¹³ ve bu imtihan bu suretle neticesiz kaldı. Fakat bir müddet sonra 937 (1530/1531) tarihinde İshak Çelebi Sahn müderrisliğine getirildi. Bu tâyin hakkında İshak Çelebi'nin nazm ettiği tarih mısra'ı şöyledir.

دیدم تاریخی صحه شرفدر¹⁴
937

Lâkin kısa bir zaman sonra Bursa Muradiye medresesinden Sahn müderrisliğine nakl edilen Yegân-zade Sinan Çelebi ile İshak Çelebi geçinemedi ve aralarındaki çekememezlik gittikçe arttığından o Sahn'den ayrılmak istedi bu esnada Çivi-zade'nin

¹⁰ İshak Çelebi, *ayn. ser.*, 85 b, 62 a, 64 a, 81 b, 96 b, 109 b ve saire.

¹¹ İshak Çelebi'nin *Risâle-i imtihanîye* ismiyle bir eseri bulunduğu tesbit edilmiştir. Bursalı M. Tahir, *Osmanlı müellifleri*, İstanbul, 1840, II, s. 76; herhalde bu risâle-i imtihanîye Sahn imtihanı için yazmış olduğu eser olmalıdır.

¹² Meedi, *Terceme-i Şakayik*, 402 b, Ragı Paşa kütüphanesi, No. 1000.

¹³ Hasan Çelebi, *ayn. ser.*, 67 b.

¹⁴ Didim tarihini Sahn'e şerefdür.

Mısır ve İsrail-zade'nin Şam kadılıklarına tâyini o'nun dahi aynı seviyede bir kadılığa naklini bir haysiyet meselesi haline getirmişti. Esasen yaşı da tedris hayatından ayrılmasını zarurî kılacak bir raddeye kadar gelmişti.

Pirdür takati yok düşdi asaya İshak
Lücce-i bahr-i fenâ semtine tutdu ruhun

Kendisinin bu haline vâkıf olan dostlarından Deli-birader Gazalî'de¹⁵ Mekke'den gönderdiği bir mektubunda

Gâh tedris-ü gâh kazâ diyüben
Ara yirde bolay ki bitmiyesin
Sana yir yok iç-il'de çün bildün
Ne içün bir kenâre gitmiyesin

diyerek o'nu Sahn'den ayrılmaya teşvik ediyordu. Tam bu sırada İshak Çelebi'ye Şam kazası teklif edildi o ilk önce İsrail-zade'ye halef olacağını düşünerek kabul etmek istemedi ise de Sinan Çelebi'nin hal ve hareketlerinden bıkmış olduğundan 942 (1536) de Şam kadılığı kabul etmek mecburiyetinde kaldı. Fakat kendisinde hasıl olan bir hiss-i kabl el-vuku' ile bütün dostlarına «artık ölümlü olduk» diyerek veda ediyor ve helâllik diliyordu. Nitekim Şam'a hareket tarihini de böyle bir his ile şu şekilde nazm etmiştir.

سلخ ذی الحجه ده عزیم سفر شام اولدی
استدم یازمغه تاریخی اخشام اولدی¹⁶
942

Zi'l-hicce 942 (21 Haziran 1536) nihayetinde İstanbul'dan böyle bedbin bir halet-i ruhiye içinde hareket eden İshak Çelebi Şam civarında Salihîye menziline gelince hastalandı ve yine bedbin bir Tarih beyti ile hissiyatını belirtti.

جنت قوحسی کلکه باشلادی مشامه
ایریشه مکر قافله من منزل شامه¹⁷

¹⁵ Gazalî hakkında bk. M. Fuad Köprülü, *Gazalî*, Yeni mecmua, sayı 15.

¹⁶ Selh-i zilhiccede azmüm sefer-i Şâm oldu
İstedüm yazmağa tarihini aşşam oldu.

¹⁷ Cennet kohusu gelmeğe başladı meşâme
İrîşe meğer kafilemiz menzil-i Şâm'e.

944 (1537/1538) tarihinde ise ölmeden evvel kendi vefatına tarih olarak şu beyti nazm etmiştir¹⁸.

کلجک حالت نزعہ دیدی تاریخی اسحاق
یونہدم جانب حقہ باش اچیق یالین ایاق¹⁹
944

Vefatını müteâkib vasiyyeti üzere Şam civarında Kubur-i Salihîn ismindeki mezarlığa defn edilmiştir²⁰.

İshak Çelebi harabatî şâirler arasında mümtaz bir yer işgal etmektedir. Lâubâlî ve harabatî olması sebebiyle eserleride yaşadığı asırda neş'e arayanlar tarafından çok sevilmiş ve hemen bütün eğlence, seyr ve safa yerlerinde âşıklar ve şeydalar arasında tekrar tekrar okunarak zevk alınmıştır. O'nun bilhassa şi'rlindeki açık, saf, tasannu'dan ve fuzuli kalıplardan azade pak edası *divan*'ının tedkiki ile kolayca anlaşılacaktır²¹. İshak Çelebi şi'irlerine mümkün mertebe hissiyatını şahsî hayat görüşünü ve zevkini vermekle imkân nispetinde mücerred kalıplardan sıyrılmaya çalışmış ve bu suretle bize on altıncı asırdaki Osmanlı münevverinin itiyadlarını zevklerini ve içtima'î kana'atlerini aksettirebilmiştir.

Günde bin kez ölmeğ'ile geçti eyyamum benüm

Binde birin dimedüm çokdur ser-encâmum benüm

diyen İshak Çelebi vasıtasıyla on altıncı asırdaki Türk cemiyetinin hayat görüşünü ve bazende günlük yaşayışını tespit etmek mümkündür.

¹⁸ İshak Çelebi'nin vefatı tarihi hakkında kaynaklarımız arasında ihtilâf bulunmaktadır. Bu hususta bk. İstanbul Kütüphaneleri Tasnif komisyonu neşriyatı, *Türkçe gazma divanlar kataloğu*, İstanbul, 1950 I, s. 111. Bu ihtilâfın İshak Çelebi'nin bizzat nazm etmiş olduğu tarih beytinin hesap ve imlâsından neş'et etmiş olması muhtemeldir. Fakat Riyazî'nin, *agn. esr.*, göst. yer., tesbit etmiş olduğu tarih terkibi ile Kandî'nin şu tarih beyti o'nun vefatının 944 tarihinde olduğunu göstermektedir.

ارتعالم ایشدوب تندی دیدی تاریخی
ایلدی عزیم عم اسحاق یکدی شامدن
944

¹⁹ Gelicek halet i nez'e didi tariâini İshak
Yöneldüm cânib-i hakk'a bâş açık yalın âyak.

²⁰ Riyazî, *agn. esr.*, göst. yer.

²¹ İshak Çelebi'nin *Divanı*'nın nüshaları hakkında bk. İstanbul kütüphaneleri tasnif komisyonu neşriyatı, *agn. esr.*, göst. yer.

Işhak Çelebi'de bugünkü mânada olmamakla beraber bir memleket sevgisi ve vatan parçalarının şi'ire aksedişini dahi görmek kabildir. Meselâ memleketi olan Üsküp, hayatının mühim bir kısmı geçmiş olan Bursa ve Edirne hakkında yazmış olduğu şi'irler ve bi'l-hassa «Bursa'da Bayram» ismiyle adlandırabileceğimiz şi'ri²² bu gibi eserlerine birer nümunedir. Bursa ve Edirne hakkında şehrengiz tarzında manzumeler de yazmış olduğu bilinmektedir.

Işhak Çelebi'de yaşadığı asrın icablarından olarak tasavvufî nazmlara da tesadüf etmek imkân dahilindedir. Mevlevî külahını başlık olarak kullandığı bilinmekte ise de kat'î surette bir tarike intisab ettiği malûm değildir. Fakat onun şi'r, hal ve etvarında tam bir melâmetî edası mevcuttur.

Işhak Çelebi maalesef Yavuz Sultan Selim'in takdirine bir su'i tefehhüm neticesinde mazhar olamamış ise de onda Yavuz Selim'e karşı büyük bir hayranlık ve sevgi göze çarpmaktadır. *Tig* redifli kasidesi ile bunu belirten Işhak Çelebi fahriyelerinde çok kerre bu büyük hükümdarın kendisini takdir etmesini can ve gönülden arzu etmiştir. Meselâ:

Bu hâke pertev-i mihrün zahîr olursa n'ola
Acebmi eylese devrinde zerre denlû zuhur
Virürse zerrece feyz-i kabulün isti'dâd
Vüfur-i dâniş'ile gün gibi olam meşhur

veyahud:

Gülşen-i hüsnün temâşâ eyleyüb medh itmeğe
Bir dahi Işhak gibi bülbül-i şeydâmı var

bu tehassürün belîğ ifadeleridir. Işhak Çelebi'nin bu gün için en fazla tenkide müsaid olan cinsi ihtiraslarını zamanının çevresi dahilinde mütalea etmek elzemdir mamâfih onun hayatı boyunca evlenmediğini zikretmek icabeder. Nihayet Işhak Çelebi'nin eski edebiyatta mühim bir yer işgal eden «tarih» nazmetmek hususunda yüksek bir kabiliyeti olduğunu da kaydetmeliyiz.

Işhak Çelebi'nin şi'irinden sonra üzerinde en fazla durulacak eseri *Selîmnâme*'sidir. Bu eserinde Işhak Çelebi şi'rlerinde görülen açık ve temiz ifadeye mukabil kuvvetli bir inşa şekli kullanmış ve eser nesir itibariyle Osmanlı inşa tarzının güzel nümunelerinden biri olmuştur. Eserin mihveri Yavuz Sultan Selim'in cü-

²² Işhak Çelebi, *Divân*, ayn. nüsha. 4. a. 88 b. 99 a. 99 a.

lûsu vak'asıdır. Osmanlı tarihinde enteresan olduğu kadar mühim olan bu hâdise hakkında Işhak Çelebi'nin verdiği haberler bi'l-âhire büyük Osmanlı tarihçileri tarafından da hemen hemen aynen iktibas edildiğine göre mahallî kaynakların esas ifadelerine mesned olmuştur. Eser Yavuz Selim'in cülûsuna bir başlangıç olmak üzere babası Bâyezid II. devrinin bir icmalî ile başlanmaktadır. Vukua'nın tarihi seyri ise «Küçük kıyâmet» namıyla maruf olan 25 Rebiyülâhîr 915 tarihindeki zelzele senesinden itibaren başlar ve Sultan Selim'in saltanat makamında rakipleri bulunan kardeşlerini ve bilhassa Sultan Ahmed'i tenkil etmek üzere Anadolu'ya hareket etmesiyle nihayet bulur.

Müellif eserinin tahririne sebep olarak dibacesinde Bâyezid II. devrindeki entrikalara işaret etmekte ve Selim I. in cülûsunu Osmanlı cemiyeti, ilmi ve münevveri için bir kurtuluş ve selâmet devri olarak tavsif etmektedir. Bu sebeble «Sultan Bâyezid zamanında çekilmiş olduğum münzevi hayattan ayrılarak şahsî kabiliyet ve ilmi seviyemi göstermek üzere bu eseri yazıyorum ve bu suretle bize hakikî ilmi gösteren ve onun doğmasına sebep olan Sultan Selim'i ve devrini tasvir etmek istiyorum» diyor. Bu ifadeye nazaran ve eserin muhtevasına göre *Selîmnâme* Yavuz Sultan Selim'in cülûsunu müteakib kaleme alınmıştır ki vak'aların zuhuru takiben yazılmış olması sıhhat ve sağlamlığına bir delildir. Eserin Işhak Çelebi'nin hükümdara müsahib olmak hâdisesiyle bir alâkası yoktur zira böyle bir şey olsa idi müellifin bundan bahsetmesi icab ederdi. Belki bu eser kendisinin Sultan Selim'e müsahib intihab edilmesine vesile olmuştur denilebilir.

Selîmnâme'nin İstanbul kütüphanelerinde dokuz adet kadar muhtelif nüshası vardır²³. Bu eserin istinsah tarihi itibariyle en es-

²³ *Selîmnâme*'nin İstanbul kütüphanelerinde bulunan nüshaları şunlardır:

- 1) Topkapı Sarayı Revân Odası, 1276 numaralı ve 15 Cemaziyülevvel 925 tarihli nüsha.
- 2) Ayn. yer., 1275 numaralı ve Ramazan 939 tarihli nüsha,
- 3) Ayn. yer., 1277 numaralı ve istinsah kaydı bulunmayan nüsha,
- 4) Hekimoğlu Ali Paşa kütüphanesi 761 numaralı ve 952 istinsah tarihli nüsha,
- 5) Ayn. yer., 762 numaralı ve Şevval 1016 tarihli nüsha,
- 6) Üniversite kütüphanesi 2587 numaralı ve istinsah kaydı olmamakla beraber müellif nüshası ile mukabele edildiğine dair meşruhatı havi nüsha,
- 7) Üniversite kütüphanesi 2614 numaralı ve evâbir i safer 939 istinsah tarihli taşıyan nüsha.

ki nüshası 15 Cemaziyülevvel 925 tarihli Topkapu sarayı Revan odası 1276 numarada kayıtlı bulunan nüshadır. Mehmed b. Husrev ül-Celâli tarafından tâlik hat ile 115 varak içinde 17 satırlı olarak istinsah edilen bu nüshanın eb'adı 13,5×8—19×10,5 cm. olup kenarları meşin ve miklepli bir cild ile cildlenmiştir.

Selîmnâme'nin *Tâc üt-tevarih*'in kaynaklarından biri olması keyfiyetine gelince bu iki eser arasındaki münasebetlerin ne mahiyette olduğunu herhangi bir nüsha ile *Tâc üt-tevarih*'in karşılaştırılması neticesinde kolayca meydana çıkar. Bu makalede *Tâc üt-tevarih*'in İstanbul 1279 tarihli tab'ı ile *Selîmnâme*'nin Murad Molla kütüphanesi Dâr ül-mesnevi kısmı 325 numaralı nüshası ile böyle bir karşılaştırma yapılmış ve neticede ancak kelime farkları ile Hoca Sa'düddin Efendi'nin Yavuz Sultan Selim'in cülûsuna dâir olan bahislerde *Selîmnâme*'yi kullanmış olduğu görülmüştür. Esasen Hoca Sa'düddin Efendi gibi büyük bir âlimin ve kuvvetli bir münşi'nin tam bir intihal yapamayacağı veya aynen iktibas edemeyeceği aşikâr ise de aşağıda verilen misallerde görüleceği veçhile *Tâc üt-tevarih* yazılırken *Selîmnâme*'den istifade şeklinin pek geniş ölçüde tutulduğuda muhakkaktır. Bu suretle *Selîmnâme*'nin Yavuz Sultan Selim'in ilk senelerine âid devre için yazıldığı tarihtenberi hâiz olduğu kıymeti de anlaşılmaktadır.

TÂC ÜT-TEVARİH

II, 140

Ray جهان اراسی بوکه منجر اولدیکه...

II, 140

انک دخی جریده امالینه رقم حرمان چکوب
صفرا لید کوندرمکه باب ورود لری سدیسه
الف جهد ایبدیلر.....

SELİMNÂME

8/b

اخیر رای شریفاری اکه منجر اولدیکه

8/b

ینه جریده مقصودینه رقم حرمان
چکوب صفرا لید کوندرمکه الف
جهد ایبدیلر.....

8) Murad Molla Dâr ül-mesnevi kütüphanesi 149 numaralı ve istinsah tarihi belli olmayan nüsha.

9) Ayn. yer.; 352 numaralı ve istinsah tarihi bulunmayan nüsha.

Selîmnâme'nin üç muhtelif eb'adda istinsah edildiğine dair V. Hammer'in, *Devlet-i Osmaniye Tarihi* (M. Ata tercemesi), İstanbul, 1339, III; kaynaklar kısmı, vermiş olduğu malûmat görebildiğimiz bu dokuz nüshanın evsafına uymaktadır.

II, 142

خداوندکار حضرت تیرینک علم عالم ارا لینه
واضحدر که شهزاده سلیم خان حضرت تیرینک
روم ایله کچمسی خلاف قانون سلطانی
ومستجلب انواع پریشانیدر شویله که انلر
بوخصوصده مرخص اوله لر ساثر شهزاد
ده لر دخی جواز اجازت فهم ایدوب مقر
حکومتلرندن بو جنبه عبور و جواز
تدار که اغاز ایدر لر اول زمانده حرکتلری
ناثره سن تسکین دائره امکاندن اولمز تدبیر
مناسب بودر که کیرو قدیمی سنجاقلری
تکلیف اولنه تخلف ایدر لر ایسه سلطان
احمد خان حقنده صدور بولان.....

12/b

دولتو خداوندکارک علم شریف مملکت
اراسه حتی دکدر که شهزاده
حضرت تیرینک روم ایله کچمسی خلاف
قانون عثمانیدر شویله که انلری بو
خصوصده رخصت اوله سایر شهزاده لر
حسن اجازت فهم ایدوب هر بری
کندو مقر خلافتلرندن روم ایله
کچمک تدارکنده اولور لر انلری بو
حرکتدن تسکین ایده بیلیمک حیز
امکاندن طشره اولور سز جانبدن
واجبدر که انلره کیرو قدیمی سنجانلی
تکلیف اولنه اگر امر جهانمطاعه
صورت اقتیاد کوسترمزسه سلطنت
قاهره مقتضاسنجه غیر یوزدن تدارک
احواله شروع اولنوب سلطان احمد
خصوصی تدبیر اولنه.....

II, 173

عروس ملک رومه کندوسنی داماد
اعتقاد ایدوب.....

46/a

عروس مملکت رومه کندویی اعتقاد
ایلیوب اوزنی داماد بلمشدی.....

II, 174

دعا و ثنا کنان اوکنجه روان اولوب
اوتاغه کتوردیلر اوکنجه روان اولان

47/b

دعا ایدوب اوکنه دوشوب اوتاغه
کتوردیلر چون کیفیته باده امیدله

مست اولمشیدی اوکنجه واران ییاد-
ده لره حددن زیاده انعاملر ایدوب
بولک خلقنه بی نهایت احسانلر
ایتدی.....

Hoca Sa'düddin Efendi'nin Yavuz Sultan Selim vekayi'i hususunda *Selimnâme*'den ne kadar geniş ölçüde istifade ettiği verilen bu bir kaç misâlle belli olmakta ise de onun çok kere beyit, mısra' ve kıt'aları dahi *Selimnâme*'den aldığı görülmektedir.

TÂC ÜT-TEVÂRİH

II, 141

قطع مسافات ایدوب نهال باغ سلطنت
واجلال شہر ہمای عزو اقبال
کرامی دری از دریای شاهی
چراغ روشن از نور الہی
مبارک طالعی فرح سریری
بطالع تاجداری تخت کبری

II, 141

بمقدمك المسعود قد قدم المجد
وعاودنا الاقبال والطالع السعد

SELİMNÂME

10/a

منہای مسافده کلوب قرار ایتدی
نهال باغ سلطنت واجلال
شہرہای دولت و اقبال نظم
کرامی دولت از دریای شاهی
چراغ روشن از نور الہی
مبارک طالعی فرح سریری
بطالع تاجداری تخت کبری

10/a

بمقدمك الميمون قد قدم المجد
وعاودنا الاقبال والطالع السعد

Bu suretle *Tâc üt-tevarih*'in *Selimnâme* ile olan irtibat ve alâka derecesi anlaşılmiş oluyor ve netice itibarıyla *Selimnâme*'nin Yavuz Sultan Selim'in saltanat devrinin ilk seneleri için ehemmiyeti dahi tebeyyün etmiş bulunuyor. *Selimnâme* ile İshak Çelebi'nin divanı arasında bazı nazm parçaları sebebiyle yakın bir bağılık vardır. *Selimnâme*'de görülen bazı ş'irlerin onun divanında gazel veya kaside şeklinde asıllarını bulmak mümkündür.

On altıncı asrın bu kıymetli şâirinin divanı ile Türk edebiyatında elde etmiş olduğu mevki kadar *Selimnâme*'si ile de Türk tarihçiliğinde mühim bir yer işgal etmiş olduğu muhakkaktır.